

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

МОЛЛА МАРІАННА ГЕОРГІЇВНА

УДК 637.1:658.821

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ СКЛАДОВІ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ**

Спеціальність 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Одеса – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Одеському національному економічному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Гамма Тетяна Миколаївна,
Одеський національний економічний університет,
доцент кафедри економіки підприємства

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор,
Зайнчковський Анатолій Олександрович,
Національний університет харчових технологій, м. Київ,
завідувач кафедри прикладної економіки

кандидат економічних наук
Карпінська Ганна Володимирівна,
Інститут проблем ринку та економіко-екологічних
досліджень НАН України, м. Одеса,
старший науковий співробітник відділу розвитку
підприємництва

Захист дисертації відбудеться « 03 » жовтня 2014 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.055.03 в Одеському національному економічному університеті за адресою: 65082, м. Одеса, вул. Преображенська, 8, ауд. 217.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Одеського національного економічного університету за адресою: 65082, м. Одеса, вул. Преображенська, 8, ауд. 211.

Автореферат розісланий « 03 » вересня 2014 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. А. Сиротенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Однією з важливих особливостей світового процесу глобалізації та пов'язаних з ним економічних і соціальних явищ є посилення ролі конкуренції на всіх рівнях господарювання – від рівня держави до рівня підприємства. Особливо гостро це проявляється на ринку молока і молокопродуктів. Конкурентоспроможність підприємства є однією з невід'ємних складових ринкової економіки та характеризує можливість і ефективність адаптації підприємства до умов ринкового середовища. А тому її можливо розглядати з двох боків: з точки зору забезпечення та з точки зору підвищення. Недостатньо вивченою є проблема забезпечення конкурентоспроможності. У цьому контексті виникає питання, пов'язане з тим, які складові будуть забезпечувати конкурентоспроможність підприємства. Зазначимо, що частина складових носить характер обов'язкових, без них підприємство, по суті, не може функціонувати на ринку, вони забезпечують його життєздатність. Друга ж частина складових покликана забезпечувати додаткові унікальні переваги перед конкурентами, в цьому контексті мова йде про довгострокову перспективу і забезпечення стратегічної конкурентоспроможності.

Ринок молока та молочних продуктів характеризується високим рівнем динаміки та вважається висококонкурентним. На ринку працюють стабільні виробники з відомими населенню брендами та потужними виробничими можливостями. Окрім того, для більшості молокопереробних підприємств характерний ряд проблем, наприклад, нестача сировини, якість молока та молочних продуктів, не досить ефективна комерційна діяльність.

Неоднозначність і множинність складових конкурентоспроможності впливає на можливість розробки системи заходів з підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства. Тому стає зрозумілим необхідність та значущість проблеми детального вивчення організаційно-економічних складових, що забезпечують конкурентоспроможність підприємства.

Теоретичним та практичним проблемам конкуренції та конкурентоспроможності підприємства присвячена значна кількість праць вітчизняних та закордонних вчених. Фундаментальні питання сутності конкурентоспроможності розглядаються в роботах І. Ансоффа, П. Брентона, Р. Лукаса, Ш. Майталя, М. Познера, М. Портера, Д. Сакса, Р. Солоу, Дж. Стренда та ін. Питання виділення та класифікації факторів конкурентоспроможності знайшли відображення у працях Б. В. Буркінського, М. Гельвановського, А. Градова, В. Немцової, І. П. Отенко, С. І. Савчука, В. Тарасевич, Р. А. Фатхутдінова, Т. Г. Філософової, З. Шершневої та ін. Питання вимірювання, оцінки та аналізу конкурентоспроможності підприємства розглядали О. С. Абрамова, Г. Л. Багієва, А. Е. Воронкова, В. М. Горбатова, Л. Є. Довгань, Н. А. Дробитько, Ю. Б. Іванова, А. О. Заїнчковський, Г. В. Карпінська, М. О. Кізім, В. П. Мартиненко, Н. К. Моїсеєва, І. В. Нагорна, В. Д. Немцова, С. В. Никифорова, В. С. Пономаренко, О. М. Тридід, А. Н. Тищенко, Р. А. Фатхутдінова,

О. Г. Янковий та ін. Внесок у дослідження сутності життєздатності підприємства зробили як вітчизняні, так і закордонні вчені, серед яких Д. Аакер, О.В. Ареф'єва, І. Т. Балабанов, Г. І. Башнянин, І. А. Бланк, В. М. Бондаренко, Ван Хорн, Дж.К. Грейсон-мол., Т. М. Гамма, М. О. Кізім, Г. Б. Клейнер, Б. Коласс, О. В. Кондратьєв, Є. М. Левицький, Л. О. Лигоненко, В. П. Мартиненко, О. Г. Нефедова, В. С. Пономаренко, А. А. Томпсон, О. М. Тридід, Д. Р. Хікс та ін.

Водночас потребують подальшого дослідження питання виділення та систематизації складових конкурентоспроможності, їх оцінки та на цій основі пошуку шляхів забезпечення більш високого рівня конкурентоспроможності підприємств. Актуальність поглиблення теоретичних, методичних та практичних напрацювань у цьому напрямку зумовила вибір теми дисертаційної роботи, її мету і задачі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами. Дисертаційна робота є результатом наукових досліджень, виконаних автором згідно з тематичним планом науково-дослідної роботи кафедри економіки підприємства Одеського національного економічного університету за темою: «Чинники та шляхи посилення конкурентоспроможності і підвищення ефективності роботи підприємств в галузях народного господарства України» (державний реєстраційний номер 0107U011413) та «Теоретико-методичні та організаційні основи управління конкурентоспроможністю підприємств України» (державний реєстраційний номер 0013U000655), а також прикладної роботи: «Організаційно-економічні складові забезпечення конкурентоспроможності підприємств» (державний реєстраційний номер №0114U006070), де автором запропоновано проводити оцінку конкурентоспроможності на основі організаційно-економічних складових.

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є розробка комплексного теоретико-методичного підходу до оцінки конкурентоспроможності молокопереробних підприємств на основі організаційно-економічних складових та на цих засадах обґрунтування необхідності виділення життєздатності підприємств як передумови забезпечення їх конкурентоспроможності.

Мета дослідження зумовила необхідність розв'язання таких задач:

- розглянути та систематизувати наявні погляди на сутність категорій конкурентоспроможність підприємства, життєздатність підприємства, складові конкурентоспроможності; розкрити економічний зміст цих категорій;

- визначити та систематизувати елементи, що входять до групи організаційних та економічних складових, та параметри, за допомогою яких можна оцінити кожен з них;

- дослідити та оцінити життєздатність підприємства як передумову конкурентоспроможності підприємства;

- провести аналіз та узагальнити існуючі методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності підприємств та її складових;

- оцінити конкурентне середовище молокопереробних підприємств шляхом проведення аналізу ринку молока та молочних продуктів України та, зокрема, Одеської та Миколаївської областей;

- провести оцінку життєздатності та складових конкурентоспроможності підприємств за допомогою багатовимірних статистичних методів на прикладі молокопереробних підприємств Одеської та Миколаївської областей;

- проранжувати досліджувані підприємства за кожною складовою конкурентоспроможності та запропонувати заходи щодо її забезпечення, впливаючи на окремі складові;

- обґрунтувати доцільність проведення конкурентного бенчмаркінгу та запропонувати методичний підхід його використання на досліджуваних підприємствах з метою забезпечення конкурентоспроможності підприємств.

Об'єктом дослідження є процес виділення та оцінки організаційно-економічних складових, що забезпечують конкурентоспроможність підприємств.

Предметом дослідження є система теоретичних, методичних та прикладних аспектів обґрунтування та кількісного визначення складових, що забезпечують конкурентоспроможність підприємств.

Методи дослідження. Для виконання поставлених завдань у дисертаційній роботі використано такі наукові методи: структурно-логічний аналіз (при побудові логіки та структури роботи); метод деталізації та синтезу для вивчення предмета і взаємозв'язку його складових частин; діалектичний (при узагальненні теоретичних і методичних засад, пов'язаних зі складовими, що забезпечують конкурентоспроможність підприємства); графічний (при дослідженні динаміки розвитку ринку молока та молокопродуктів Одеської та Миколаївської областей та України в цілому); монографічний (при висвітленні поглядів вчених на досліджувані проблеми, вітчизняного та зарубіжного досвіду); індексний (при вивченні динаміки розвитку ринку молока та молокопродуктів Одеської та Миколаївської областей та України в цілому); порівняння і деталізації (при аналізі та оцінці організаційно-економічних складових конкурентоспроможності досліджуваних підприємств); історичний (при дослідженні ретроспективи розвитку ринку молока та молокопродуктів Одеської та Миколаївської областей та України в цілому). Також використано статистичний метод, зокрема багатовимірний аналіз (таксономія) – при оцінюванні складових конкурентоспроможності досліджуваних об'єктів.

Теоретичною та методологічною основою дисертаційної роботи стали класичні наукові положення вітчизняної та зарубіжної економічної думки у сфері теорії та практики оцінювання, аналізу, прогнозування конкурентоспроможності промислових підприємств.

Інформаційною базою дослідження є закони України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, офіційні матеріали Державного комітету статистики України, матеріали конференцій, публікації

в друкованих та електронних економічних виданнях, першоджерела та дані відкритої звітності групи підприємств молокопереробної галузі України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розвитку методичних засад оцінки організаційно-економічних складових конкурентоспроможності підприємств на основі послідовного використання багатовимірних статистичних методів та виділенні життєздатності підприємства як передумови забезпечення конкурентоспроможності. Найбільш вагомими результатами, що характеризують новизну дослідження й особистий внесок автора, є такі:

вперше:

- розроблено методичний підхід до оцінки організаційно-економічних складових конкурентоспроможності підприємств, в основу якого покладено визначення рівня життєздатності за авторською системою показників та послідовне використання багатовимірних статистичних методів, а саме: метрики схожості та відстані, дворівневого методу головних компонент та методу неметричного шкалювання. Обґрунтований підхід надає можливість визначити слабкі складові конкурентоспроможності та обрати ефективну стратегію їх посилення;

удосконалено:

- класифікацію складових, яка на відміну від існуючих включає не тільки економічні результати діяльності підприємства, але й організаційні складові, що дає можливість враховувати особливості специфіки діяльності підприємств та продуктів молокопереробної галузі;
- підхід до оцінки життєздатності підприємства як передумови конкурентоспроможності, який на відміну від існуючих базується на багатовимірних статистичних методах. Це дозволяє уникнути математичних та експертних похибок, що дає можливість об'єктивно оцінити та проранжувати підприємства за рівнем життєздатності;
- сутність дефініції «конкурентоспроможність підприємства», яка на відміну від існуючих пов'язана з поняттям «життєздатність підприємства» та враховує організаційно-економічні складові її забезпечення. Такий підхід надає більш точне розуміння необхідних умов присутності підприємства на ринку та додаткових унікальних переваг перед конкурентами;

набули подальшого розвитку:

- побудова системи показників оцінки окремих організаційно-економічних складових через метод головних компонент, яка на відміну від існуючих систем показників базується на виділенні із загальної кількості тих, що найбільш точно відображають специфіку діяльності молокопереробних підприємств та дають можливість об'єктивно визначити окремі складові забезпечення конкурентоспроможності підприємств;
- обґрунтування логічної схеми посилення організаційно-економічних складових з використанням конкурентного бенчмаркінгу, проведення якого на відміну від існуючих базується на використанні результатів багатовимірних статистичних методів. Запропонована логічна схема

конкурентного бенчмаркінгу надає можливість забезпечити стратегічну конкурентоспроможність підприємств.

Практичне значення одержаних результатів. Основні результати, висновки та пропозиції дисертаційної роботи мають практичну спрямованість. Серед них важливим є впровадження виконаних розробок на молокопереробних підприємствах ПАТ «Ренійський м'ясокомбінат» (молокопереробний цех) (№ 190214-1 від 19 лютого 2014 р.), ВАТ «Балтський молочноконсервний комбінат дитячих продуктів» (№ 220514-1 від 22 травня 2014 р.) та ТОВ «Миколаївський сирзавод» (акт впровадження № 060614-01 від 06 червня 2014 р.).

Результати проведеного дослідження використано також у навчальному процесі в Одеському національному економічному університеті під час викладання дисциплін «Економіка підприємства», «Організація виробництва», «Стратегія підприємства» (довідка № 01-17/748 від 20.02.2014 р.).

Особистий внесок здобувача. Основні ідеї, підходи та розробки, які визначають наукову новизну, що реалізовані у межах проведеного дисертаційного дослідження і виносяться на захист, належать особисто автору. З 22 основних наукових публікацій дисертанта 18 – одноосібні. Наукові праці, видані у співавторстві, використані у дисертації в частині, яка належить особисто здобувачеві. Теоретичні положення доведено до рівня практичних пропозицій і рекомендацій.

Апробація результатів роботи. Головні теоретико-методичні положення і результати, а також практичні розробки проведеного дисертаційного дослідження доповідалися автором і схвалені на конференціях, а саме: V всеукраїнській науково-практичній конференції молодих науковців «Україна в умовах соціально-економічного розвитку: проблеми та перспективи» (м. Одеса, 2010); підсумковій науково-практичній конференції професорсько-викладацького складу Одеського державного економічного університету, академічних установ та вищих навчальних закладів України (м. Одеса, 2010); міжнародній науково-практичній конференції «Економіка і управління в умовах глобалізації» (м. Донецьк, 2010); міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Важелі і механізми формування сталого розвитку економіки в умовах світової глобалізації» (м. Тернопіль, 2010); IX міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми та перспективи розвитку економіки України» (м. Алушта, 2010); VI міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми та перспективи розвитку економіки України» (м. Луцьк, 2011); VIII міжнародній науково-практичній конференції «Теорія і практика економіки і підприємництва» (м. Алушта, 2011); всеукраїнській науково-практичній заочній конференції «Перспективи економічного розвитку держави, регіону, суб'єктів господарської діяльності» (м. Черкаси, 2011); міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Теоретико-методологічні і науково-практичні засади інвестиційного, фінансового та облікового забезпечення розвитку економіки» (м. Кам'янець-

Подільський, 2011); I всеукраїнській науково-практичній конференції «Перспективи і проблеми забезпечення розвитку відкритих конкурентоспроможних економічних систем в умовах глобалізації» (м. Кривий Ріг, 2011); підсумковій науково-практичній конференції професорсько-викладацького складу Одеського державного економічного університету, академічних установ та вищих навчальних закладів України (м. Одеса, 2011); міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій 20-річчю наукової діяльності факультету економіки та менеджменту Сумського державного університету «Економічні проблеми сталого розвитку» (м. Суми, 2012); I міжнародній науково-практичній конференції: «Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики» (м. Одеса, 2012); міжнародній підсумковій науково-практичній конференції «Наукові проблеми господарювання на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях» Одеського національного економічного університету, академічних установ та вищих навчальних закладів України (м. Одеса, 2013), II міжнародній науково-практичній конференції: «Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики» (м. Одеса, 2013), I міжнародній науково-практичній конференції: «Економіка та управління національним господарством: стан, тенденції та перспективи» (м. Одеса, 2014).

Публікації. За результатами проведеного дослідження опубліковано 22 наукові праці, загальний обсяг яких становить 6,02 д.а. Із них 8 статей обсягом 3,46 д.а. опубліковано у наукових збірниках, затверджених ДАК України як фахові, у т. ч. 1 – у наукометричному збірнику, 1 – у зарубіжному збірнику, 2 – публікації у колективних монографіях, 12 – тези доповідей.

Структура і обсяг роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел, викладених на 247 сторінках комп'ютерного тексту, з них 175 сторінок – основний текст. Матеріали дисертаційної роботи містять 38 таблиць на 33 сторінках, 21 рисунок на 20 сторінках. Список використаних джерел містить 250 найменувань на 27 сторінках, 9 додатків на 45 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення отриманих результатів, наведено зв'язок роботи з науковими програмами, надано інформацію щодо їх апробації.

У першому розділі «**Теоретичні основи визначення організаційно-економічних складових конкурентоспроможності підприємства**» розглянуто основні поняття теорії конкурентних відносин, здійснено критичне дослідження сутності конкурентоспроможності підприємства та її складових, а також наявних класифікацій вказаних понять.

Дослідження основних теоретичних положень та підходів стосовно визначення терміну «конкурентоспроможність» дозволило встановити, що, з точки зору завдань, що ставляться у даному дослідженні, доцільно визначати

конкурентоспроможність на основі життєздатності підприємства. Аналіз наукових доробок показав, що життєздатність є передумовою забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Відповідно до цього «конкурентоспроможність підприємства» визначено як спроможність життєздатного підприємства здобути переваги відносно конкурентів за рахунок власних організаційно-економічних складових.

Особливе місце життєздатності обумовлено основними компонентами (ознаками), які їй притаманні. Доведено, що найбільш важливими серед них є такі: коефіцієнт поточної ліквідності; коефіцієнт абсолютної ліквідності; коефіцієнт маневреності; коефіцієнт майна виробничого призначення; коефіцієнт рентабельності продажу продукції; продуктивність праці та фондовіддача.

Окрім життєздатності, рівень конкурентоспроможності формується під впливом системи складових, які запропоновано об'єднати у два блоки – організаційні та економічні (рис. 1).

Рис.1 Організаційно-економічні складові конкурентоспроможності підприємств

Джерело: розроблено автором.

Така структура складових забезпечення конкурентоспроможності підприємства дозволяє найбільш змістовно відображати організаційні, економічні, технологічні, управлінські сфери діяльності підприємства.

Запропоновано оцінку організаційних складових проводити за допомогою сукупності показників, які охоплюють всі стадії життєвого циклу продукції – від створення та освоєння нової продукції до організації її просування та реалізації.

Визначено, що на підставі показників, що характеризують кожну окрему

складову конкурентоспроможності підприємства, стає можливим проведення їх оцінки.

У другому розділі «**Формування аналітичних оцінок організаційно-економічних складових конкурентоспроможності підприємств**» проведено аналіз існуючих підходів до вимірювання конкурентоспроможності підприємств та запропоновано власний підхід, заснований на організаційно-економічних складових її забезпечення.

У дослідженні визначено, що на попередньому етапі аналізу конкурентоспроможності на основі організаційно-економічних складових (рис. 2) слід проводити оцінку життєздатності як головної передумови конкурентоспроможності підприємства, що дозволило виявити підприємства-лідери та підприємства-аутсайдери. Аналіз наукових доробок стосовно оцінки життєздатності підприємства показав, що в більшості з них використовуються коефіцієнти вагомості, отримані експертним шляхом. Доведено, що такі методи є не достатньо об'єктивними, а відтак точними. На підставі цього запропоновано проводити оцінку життєздатності на основі таких показників: коефіцієнтів поточної ліквідності, абсолютної ліквідності, маневреності власних коштів, майна виробничого призначення, рентабельності продажу продукції, фондівіддачі та продуктивності праці, використовуючи метод таксономії, її класичний та модифікований алгоритми, а також пропонується використовувати третій – на основі виведення інтегральної рейтингової оцінки методом строкових сум.

Рис. 2 Логічна схема оцінки конкурентоспроможності підприємства на основі її організаційно-економічних складових

Джерело: розроблено автором.

Дослідження основних методів оцінки конкурентоспроможності та відповідних показників дозволило сформувати власну систему показників оцінки кожної групи організаційно-економічних складових, на підставі якої запропоновано проведення першого етапу аналізу. Доведено, що для отримання групової оцінки окремих організаційно-економічних складових доцільно використовувати дворівневий метод головних компонент. Отримані результати показали, що розрахована головна компонента на першому рівні відповідає значенням окремих складових та дозволяє виявити сильні та слабкі складові. Доведений економічний сенс головної компоненти, отриманої на другому рівні, яка визначає оцінку блоку організаційних та економічних складових відповідно. На основі вказаного запропоновано проводити другий етап аналізу. Результати, отримані на попередніх етапах, використано для проведення оцінки конкурентоспроможності підприємств. Для цього на третьому етапі використано метод неметричного шкалювання, проведений на основі організаційно-економічних складових.

Використовуючи результати досліджень, проведених на попередніх етапах, передбачається розробка заходів щодо підвищення рівня конкурентоспроможності для підприємств-аутсайдерів за рівнем життєздатності шляхом посилення відповідних слабких організаційно-економічних складових.

У третьому розділі **«Забезпечення конкурентоспроможності молокопереробних підприємств Одеської та Миколаївської областей»** проведено аналіз сучасного стану і тенденцій конкурентного середовища молокопереробної галузі України взагалі, та Одеської та Миколаївської областей зокрема, здійснено практичне застосування розробленої логічної схеми до оцінки конкурентоспроможності підприємств на основі її складових шляхом послідовного залучення багатовимірних методів, а також запропоновані напрямки, що забезпечують підвищення рівня конкурентоспроможності молокопереробних підприємств. Проведений конкурентний аналіз ринку молока та молокопродуктів України дозволив виявити основні тенденції та конкурентні переваги досліджуваного ринку. Результати аналізу представлені у вигляді моделі п'яти сил Портера.

Результати проведеного аналізу молочної галузі України показали, що ринок молока України – це ринок з достатньо високим та слабо прогнозованим рівнем конкуренції, схильним до різкого підвищення, у зв'язку з появою на вітчизняному ринку імпортової продукції. Встановлено, що підприємства-виробники конкурують між собою як покупці сировини та як продавці молочної продукції; споживачі та постачальники мають суттєвий вплив на конкурентоспроможність підприємств; існує загроза появи нових впливових закордонних конкурентів, а також є загроза подальшого поглинання дрібних підприємств та появи нових об'єднань, а також заміни тваринних жирів на рослинні.

Дослідження стану молокопереробної галузі Одеської та Миколаївської областей дозволило визначити, що для цих регіонів характерні ті самі особливості ринку молока та молокопродуктів, що й для України в цілому, а

саме: зниження поголів'я корів та обсягів виробництва молока майже в два рази за останні одинадцять років. Причому більш різке скорочення спостерігається в Одеській області. За даними Державної служби статистики України, в обох областях виробляють всі основні види молочної продукції, хоча в менших обсягах, ніж у 2004 р. Тенденція зменшення виробництва основних видів молочної продукції підтверджується значним зменшенням кількості молокопереробних підприємств, зокрема в Одеській області за десять років майже в 2 рази.

Для проведення оцінки конкурентоспроможності підприємства на основі організаційно-економічних складових були відібрані вісім підприємств: ПАТ «Янтар», ТОВ «Миколаївський сирзавод», ЗАТ «Тарутинський сирзавод», ПАТ «Баштанський сирзавод», ПАТ «Вознесенський сиркомбінат», ПАТ «Веселинівський завод сухого знежиреного молока», ПАТ «Первомайський молочноконсервний комбінат» та ПАТ «Лакталіс-Миколаїв». Всі вони розташовані в Одеській та Миколаївській областях та є виробниками молока, кисломолочних продуктів, сирів свіжих неферментованих та сирів жирних. Розраховано, що серед обраних підприємств найбільшу частку ринку в 2011 р. займали ПАТ «Баштанський сирзавод», ПАТ «Лакталіс-Миколаїв» та ПАТ «Первомайський молочноконсервний комбінат».

Проведена оцінка передумови конкурентоспроможності – життєздатності – за допомогою таксономічного аналізу та на її основі побудована карта стратегічних груп, яка об'єднала обрані підприємства у три групи. До першої увійшли підприємства з високим рівнем життєздатності та з національним масштабом діяльності: ПАТ «Баштанський сирзавод», ПАТ «Первомайський молочноконсервний комбінат» та ПАТ «Лакталіс-Миколаїв». Друга група – середній рівень життєздатності та національний масштаб діяльності, до якої увійшли підприємства ЗАТ «Тарутинський сирзавод», ВАТ «Вознесенський сиркомбінат» та ВАТ «Веселинівський завод сухого знежиреного молока». Підприємства ТОВ «Миколаївський сирзавод» та ПАТ «Янтар» входять до групи з низьким рівнем життєздатності та регіональним масштабом діяльності.

Використання дворівневого аналізу складових конкурентоспроможності підприємств дозволило виявити сильні та слабкі складові у кожного підприємства з вибірки. За допомогою другого рівня методу головних компонент були отримані значення групи «організаційні складові» та групи «економічні складові». На їх основі за допомогою методу неметричного шкалювання побудований графік з положеннями підприємств вибірки за рівнем конкурентоспроможності.

Було встановлено, що підприємства, які входили до стратегічної групи з низьким рівнем життєздатності, займають слабкі позиції й за рівнем конкурентоспроможності. Одним з них є підприємство ПАТ «Янтар» (табл. 1). Для нього були розроблені заходи з підвищення конкурентоспроможності шляхом впливу на слабкі складові та розраховані

резерви зростання цих складових до рівня підприємства-еталону, яким за більшістю складових є ПАТ «Лакталіс-Миколаїв».

Таблиця 1

**Рейтингова оцінка складових конкурентоспроможності
молокопереробних підприємств Одеської та Миколаївської областей
за 2012 р.**

Назва підприємства	Організаційна складова	Персонал підприємства	Виробничі можливості підприємства	Ділова активність	Фінансова стійкість	Платоспроможність	Прибутковість	Економічна складова
ТОВ «Миколаївський сирзавод»	2	6	8	3	7	8	3	2
ЗАТ «Гарутинський сирзавод»	1	4	5	5	4	5	4	3
ПАТ «Янтар»	8	7	7	7	3	6	8	8
ВАТ «Вознесенський сиркомбінат»	6	8	2	8	8	3	7	7
ПАТ «Баштанський сирзавод»	4	5	4	2	2	1	6	5
ПАТ «Веселинівський завод сухого знежиреного молока»	5	2	6	1	5	4	2	4
ПАТ «Первомайський молочноконсервний комбінат»	7	3	1	6	6	2	5	6
ПАТ «Лакталіс-Миколаїв»	3	1	3	4	1	7	1	1

Джерело: розраховано автором.

Аналіз наукових доробок дозволив всі заходи з підвищення рівня складових конкурентоспроможності поділити на дві групи: ті, що впливають на виробництво, та ті, що впливають на обсяги продажів. Доведено, що впровадження більшості з цих заходів потребує або значних капіталовкладень, або багато часу. На основі вказаного запропоновано для підприємств-аутсайдерів обрати конкурентну стратегію, засновану на копіюванні продукту, процесів і технологій, тобто стратегію послідовника, яку запропоновано реалізувати за допомогою інструмента «конкурентний бенчмаркінг».

У дослідженні обґрунтовано, що ряд стратегічних змін в комерційній діяльності ПАТ «Янтар» дозволить йому реалізувати стратегію послідовника:

1. Реалізація молочних продуктів комбінату на ринках, де вони ще не представлені, при повному копіюванні продукту та упаковки підприємства-еталону.

2. Дублювання продукції, назви та упаковки товарів підприємства-еталону, але з внесенням незначних відмінностей.

3. Повторення характеристики продукту підприємства-еталону, але зі зберіганням оригінальної упаковки, відмінностей в цінах, рекламних акціях тощо.

4. Детальне вивчення продукту підприємства-еталону та її покращання з метою продажу на нових ринках, щоб уникнути прямого зіткнення інтересів.

5. Злиття або співпраця з підприємствами-еталонами, з вітчизняними або міжнародними молокопереробними підприємствами з метою подальшого проведення внутрішнього бенчмаркінгу.

Таблиця 2

**Інтегральний рейтинг підприємств за складовою
«організація комерційної діяльності» до і після впровадження заходів**

Підприємства	Ділова активність				Прибутковість				Економічна складова			
	до заходів		після заходів		до заходів		після заходів		до заходів		після заходів	
	значення	ранг	значення	ранг	значення	ранг	значення	ранг	значення	ранг	значення	ранг
ТОВ «Миколаївський сирзавод»	-2,2642	8	-0,0536	7	-1,7632	8	-0,7431	7	-1,4858	8	-1,7220	8
ЗАТ «Гарутинський сирзавод»	0,1727	5	0,1351	5	0,2977	4	-1,7150	8	-0,0105	5	-1,2296	7
ПАТ «Янтар»	-0,2192	7	0,1307	6	-0,4300	6	-0,1803	5	-1,0231	7	0,2272	5
ВАТ «Вознесенський сиркомбінат»	0,0039	6	-2,3238	8	-0,5787	7	-0,1245	4	-0,0043	6	-0,1879	6
ПАТ «Баштанський сирзавод»	0,5679	2	0,5199	2	0,5860	3	0,5814	3	0,1007	4	0,9688	2
ПАТ «Веселинівський завод сухого знежиреного молока»	0,2529	4	0,2045	4	-0,4191	5	-0,1948	6	0,1044	3	0,3763	4
ПАТ «Первомайський молочноконсервн ий комбінат»	0,3522	3	0,3147	3	0,9276	2	0,8286	2	0,4395	2	0,5314	3
ПАТ «Лакталіс- Миколаїв»	1,1334	1	1,0724	1	1,3795	1	1,5478	1	1,8791	1	1,0357	1

Джерело: розраховано автором.

Доведено, що незначна зміна рівня показників складової «організація комерційної діяльності» приводить до значних змін в рейтингу підприємств

майже за всіма економічними показниками та в рівні конкурентоспроможності.

Встановлено, що проведення конкурентного бенчмаркінгу дозволило молокопереробним підприємствам з обраної вибірки адаптувати досвід підприємств-еталонів в своїй діяльності, покращити якість продукції, ефективність діяльності, а також посилити рівень організаційно-економічних складових конкурентоспроможності підприємства.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі наведено нове розв'язання наукової задачі щодо розробки комплексного теоретико-методичного підходу до оцінки конкурентоспроможності молокопереробних підприємств на основі організаційно-економічних складових.

1. Розглянуті та систематизовані наявні погляди на сутність категорій «конкурентоспроможність підприємства», «життєздатність підприємства». Дослідження основних теоретичних положень дозволило виявити основні 7 підходів до сутності конкурентоспроможності підприємств: засновані на конкурентоспроможності продукції, на основі конкурентних переваг, на основі потенціалу, на основі ефективності його виробничо-господарської діяльності, через здатність вести конкурентну боротьбу із суперником, через комбінацію підходів та через визначення життєздатності. Визначено, що конкурентоспроможність підприємства – це спроможність життєздатного підприємства здобути переваги відносно конкурентів за рахунок власних організаційно-економічних складових. Доведено, що життєздатність є передумовою забезпечення конкурентоспроможності та у свою чергу вказує на наявність у підприємств необхідного та достатнього потенціалу для забезпечення балансу господарюючої системи та підтримання певного рівня безбиткової господарської діяльності. Встановлено, що складовими конкурентоспроможності є компоненти, що забезпечують досягнутий рівень конкурентоспроможності.

2. Визначені та систематизовані основні складові конкурентоспроможності. За результатами дослідження наукових праць запропоновано поділити їх на два блоки – організаційні та економічні. Встановлено, що до складу першої групи входять такі складові: організація виробничого процесу, організація діяльності виробничої інфраструктури підприємства, організація забезпечення та контролю якості продукції, організація праці та організація комерційної діяльності підприємства. Доведено, що економічна група має складатися із таких складових: персонал підприємства, виробничі можливості підприємства, ділова активність підприємства, фінансова стійкість підприємства, платоспроможність підприємства, прибутковість підприємства. Кожна складова визначена комплексом показників.

3. Досліджена життєздатність підприємства як передумова конкурентоспроможності підприємства. Обґрунтовано вибір показників

оцінки життєздатності підприємства. До них належать показники: ліквідності підприємства, коефіцієнта маневреності власних коштів, коефіцієнта майна виробничого призначення, рентабельності продаж продукції, продуктивності праці, а також фондівдачі. Сама оцінка рівня життєздатності проведена за допомогою методу таксономії, а саме: метрики схожості та відстані.

4. Проаналізовані та узагальнені існуючі методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності. На підставі їх критичного аналізу з'ясовано, що більшість з існуючих в економічній літературі та практиці методів вимірювання конкурентоспроможності не є універсальними. Розроблено власну логічну схему оцінки конкурентоспроможності на основі складових її забезпечення з використанням статистичних методів, а саме: факторного методу (головних компонент) та методу неметричного шкалювання. Було визначено, що вона є більш об'єктивною та універсальною.

5. За результатами проведеної оцінки конкурентного середовища молокопереробних підприємств України, та зокрема Одеської та Миколаївської областей, встановлено, що ринок молока та молокопродуктів характеризується високим рівнем динаміки та є висококонкурентним. Виявлено основну з тенденцій цього ринку – це закріплення сильних торгових марок. Такі підприємства стимулюють жорстку конкуренцію, що робить дуже складним входження на цей ринок нових підприємств. Визначено основні характерні проблеми молокопереробних підприємств: зниження поголів'я корів, зменшення обсягів виробництва молока та молочних продуктів, а також зниження їх якості.

6. Проведена оцінка життєздатності та складових конкурентоспроможності молокопереробних підприємств. Обґрунтовано вибір молокопереробних підприємств Одеської та Миколаївської областей для практичного застосування розробленої логічної схеми. На її основі досліджені рівні життєздатності цих підприємств за 2010, 2011 та 2012 рр. Отримані результати, а також географічний масштаб діяльності були основою для побудови карти стратегічних груп. Обґрунтовано поділ підприємств з вибірки на 3 групи: з низьким рівнем життєздатності та регіональним масштабом, середнім рівнем життєздатності та національним масштабом та високим рівнем життєздатності та національним масштабом.

7. Проведено ранжування підприємств вибірки за кожною складовою конкурентоспроможності та запропоновані заходи щодо її забезпечення, впливаючи на окремі складові. За результатами проведеного компонентного аналізу підприємств з вибірки виявлені порівняно слабкі та сильні складові кожного підприємства. На основі отриманих значень за допомогою методу неметричного шкалювання надано оцінку конкурентоспроможності підприємства. Показано, що підприємства, які входили до стратегічної групи з низьким рівнем життєздатності, займають слабкі позиції й за рівнем конкурентоспроможності. Одним з них є підприємство ПАТ «Янтар».

8. Обґрунтована доцільність проведення конкурентного бенчмаркінгу та запропонований методичний підхід його використання на досліджуваних підприємствах. Для підприємств-аутсайдерів запропоновані пріоритетні

напрямки забезпечення більш високого рівня конкурентоспроможності. Серед них найбільш сприятливим для реалізації на підприємстві ПАТ «Янтар», враховуючи брак коштів та часу, було обрано конкурентну стратегію, засновану на копіюванні продукту, процесів і технологій, тобто стратегію послідовника за допомогою інструмента «конкурентний бенчмаркінг». Запропоновано логічну схему його проведення, де як підприємства-еталони було обрано підприємства з відповідними сильними організаційно-економічними складовими. Реалізація бенчмаркінгу дозволила підприємству значно покращити свої позиції за рівнем конкурентоспроможності серед вибірки.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Розділи в колективних монографіях:

1. Молла М. Г. Концептуальні положення формування стратегії життєздатності підприємства / Т. М. Гамма, М. Г. Молла // Економіка підприємства в умовах ринкових перетворень : монографія / О. Г. Янковий, Г. В. Кошельок, Л. М. Карпенко [та ін.]; за заг. ред. О. Г. Янкового. – О. : Атлант, 2010. – С. 348–356. (0,9 д.а. належить здобувачеві ; *особистий внесок* здобувача полягає у вивченні генезису терміна «життєздатність», критичному аналізі існуючих підходів до визначення життєздатності підприємства)
2. Молла М. Г. Конкурентоспроможність молокопереробних підприємств : оцінка та шляхи підвищення / Т. М. Гамма, А. Г. Гончарук, М. Г. Молла // Конкурентоспроможність підприємства : оцінка рівня та напрями підвищення : монографія / за заг. ред. О. Г. Янкового. – О. : Атлант, 2013. – С. 114-141. (0,5 д.а. належить здобувачеві ; *особистий внесок* здобувача полягає у розробці методики та проведенні оцінки організаційно-економічних складових конкурентоспроможності підприємств)

Статті у наукових фахових виданнях:

3. Молла М. Г. Проблеми систематизації чинників формування конкурентоспроможності / М. Г. Молла // Наук. вісн. : зб. наук. пр. ; наук. ред. В. М. Соколов [та ін.]. – О. : ОДЕУ, 2010. – № 5 (106). – С. 160–169. (0,4 д.а.)
4. Молла М. Г. Система життєздатності підприємства як основа його конкурентоспроможності / Т. М. Гамма, М. Г. Молла // Вісн. соц.-екон. дослідж.: зб. наук. пр. ; наук. ред. М. І. Зверяков [та ін.]. – О. : ОДЕУ, 2010. – № 38. – С. 233–238. (0,46 д.а. ; 0,24 д.а. належить здобувачеві ; *особистий внесок* здобувача полягає у проведенні критичного огляду до сутності поняття «життєздатність підприємства», а також у систематизації класифікаційних ознак факторів життєздатності)
5. Молла М. Г. Систематизація складових конкурентоспроможності підприємства / М. Г. Молла // Вісн. Донец. нац. ун-ту економіки і торгівлі ім.

Михайла Туган-Барановського (екон. науки): зб. наук. пр. – Донецьк, 2011. – № 4. – С. 117–122. (0,4 д.а.)

6. Молла М. Г. Формування системи показників оцінки організаційних складових конкурентоспроможності підприємства / М. Г. Молла // Вісн. соц.-екон. дослідж.: зб. наук. пр. ; наук. ред. М. І. Зверяков [та ін.]. – О. : ОДЕУ, 2012. – № 44. – С. 252–257. (0,6 д.а.)

7. Молла М. Г. Визначення основних проблем організації комерційної діяльності молокопереробних підприємств / М. Г. Молла // Екон. форум (Луц. нац. техн. ун-т). – Луцьк : ЛНТУ, 2012. – № 3. – С. 314–320. (0,4 д.а.)

8. Молла М. Г. Алгоритм оцінки складових конкурентоспроможності молокопереробних підприємств / М. Г. Молла, Т. М. Гамма // Екон. інновації. – О.: Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, 2012. – № 51. – С. 80-89. (0,5 д.а. ; 0,35 д.а. належить здобувачеві ; *особистий внесок* здобувача полягає у розробці алгоритму оцінки конкурентоспроможності підприємств на основі складових, що її формують)

Статті у наукометричних виданнях:

9. Molla M. G. Strengthening productive capacities as a component of ensuring the competitiveness of the milk processing enterprises / M. G. Molla // Journ. of Applied Management and Investments. – О. : ООО «Одес. брокер. дом», 2013. – № 2. – Vol. 2. – P. 97–102. (0,3 д.а.)

Статті у зарубіжних виданнях:

10. Молла М. Г. Оценка организационно-экономических составляющих конкурентоспособности молокоперерабатывающих предприятий / М. Г. Молла // Экономика и предпринимательство. – М. – 2014. – № 1. – Ч. 2 (42–2). – С. 527–531. (0,4 д.а.)

Публікації за результатами участі у конференціях:

11. Молла М. Г. Сукупність економічних складових, що забезпечують конкурентоспроможність підприємства / М. Г. Молла // Важелі та механізми формування сталого розвитку економіки в умовах світової глобалізації : матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. (Тернопіль, 9-10 груд. 2010 р.), ТІАП. – Тернопіль : Крок, 2010. – Ч. 2 – С. 53–54. (0,1 д.а.)

12. Молла М. Г. Конкретизація організаційних складових конкурентоспроможності підприємства / М. Г. Молла // Економіка і управління в умовах глобалізації : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. (Донецьк, 1-7 груд. 2010 р), ДоНУЕТ ім. М. Туган-Барановського, Ін-т економіки і управління. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2010. – Т. 2. – С. 184–187. (0,2 д.а.)

13. Молла М. Г. Систематизація складових конкурентоспроможності підприємства / М. Г. Молла // Актуальні питання та перспективи розвитку економіки України : матеріали 9-ої міжнар. наук.-практ. конф. (Алушта,

30 верес. – 2 жовт. 2010 р.) / Таврид. нац. ун-т ім. В. І. Вернадського. – Сімферополь, 2010. – С. 84–85. (0,06 д.а.)

14. Молла М. Г. Вибір методики оцінки конкурентоспроможності підприємств / М. Г. Молла // Перспективи і проблеми забезпечення розвитку відкритих конкурентоспроможних економічних систем в умовах глобалізації : матеріали I всеукр. наук.-практ. конф. (Кривий Ріг, 8-9 груд. 2011 р.). – Кривий Ріг : КЕІ КНЕУ, 2011. – С. 64–67. (0,1 д.а.)

15. Молла М. Г. Аналіз конкурентного середовища молокопереробної галузі Одеського регіону / М. Г. Молла // Актуальні проблеми та перспективи розвитку економіки України : 4-а міжнар. наук.-практ. конф. (Луцьк, 19-20 трав. 2011 р.), Волин. ін.-т економіки та менеджменту. – Луцьк : ВІЕМ, 2011. – С. 161–162. (0,1 д.а.)

16. Молла М. Г. Забезпечення сировиною молокопереробних підприємств Одеської області / М. Г. Молла // Теоретико-методологічні і науково-практичні засади інвестиційного, фінансового та облікового забезпечення розвитку економіки : матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. (Кам'янець-Подільський, 15-16 лист. 2011 р.), Поділ. держ. аграрно-техн. ун-т. – Тернопіль : Крок, 2011. – Ч. 1. – С.137–139. (0,1 д.а.)

17. Молла М. Г. Залежність конкурентоспроможності від життєздатності молокопереробних підприємств Одеської області / М. Г. Молла // Перспективи економічного розвитку держави, регіону, суб'єктів господарської діяльності : зб. тез доп. всеукр. наук.-практ. заоч. конф. (Черкаси, 2 груд. 2011 р.) / Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького. – Черкаси : Вид-во ТОВ «МАКЛАУТ», 2011. – С. 80–83. (0,1 д.а.)

18. Молла М. Г. Вибір моделі оцінки економічних складових конкурентоспроможності підприємства / М. Г. Молла // Теорія і практика економіки і підприємництва : матеріали 8-ої міжнар. наук.-практ. конф. (Алушта, 19-21 трав. 2011 р.) / Таврид. нац. ун-т ім. В. І. Вернадського. – Сімферополь, 2011. – С. 114. (0,1 д.а.)

19. Молла М. Г. Проблеми організації комерційної діяльності молокопереробних підприємств / М. Г. Молла // Економічні проблеми сталого розвитку : матеріали доп. міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 20-річчю наук. діяльності ф-ту економіки та менеджменту Сум. держ. ун-ту (Суми, 3-5 квіт. 2012 р.), Сум. держ. ун-т. – Суми, 2012. – Т. 2. – 112–115. (0,1 д.а.)

20. Молла М. Г. Структурно-логічна схема оцінки складових конкурентоспроможності молокопереробних підприємств / М. Г. Молла // Економіка підприємства : сучасні проблеми теорії та практики : матеріали першої міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 18-19 жовт. 2012 р.), ОНЕУ. – О. : Атлант, 2012. – С. 93–95. (0,1 д.а.)

21. Молла М. Г. Якість як складова конкурентоспроможності молокопереробних підприємств / М. Г. Молла // Економіка підприємства : сучасні проблеми теорії та практики : матеріали другої міжнар. наук.-практ.

конф. (Одеса, 26-27 верес. 2013 р.), ОНЕУ. – О. : Атлант, 2013. – С. 53–55. (0,1 д.а.)

22. Молла М. Г. Оцінка конкурентоспроможності підприємств на основі економіко-статистичних методів / М. Г. Молла // Економіка та управління національним господарством : стан, тенденції та перспективи : матеріали першої міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 29-30 трав. 2014 р.), ОНЕУ. – О. : Пальміра, 2014. – С. 112–114. (0,1 д.а.)

АНОТАЦІЯ

Молла М. Г. Організаційно-економічні складові забезпечення конкурентоспроможності підприємства. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Одеський національний економічний університет, Одеса, 2014.

Дисертація присвячена дослідженню конкурентоспроможності підприємств на основі її складових, розвитку методичних засад її оцінки, а також виділенню життєздатності як передумови конкурентоспроможності підприємств.

На основі критичного та аналітичного дослідження сутності понять «конкурентоспроможність», «життєздатність», «складові конкурентоспроможності», основних підходів до класифікації складових, існуючих методів оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства розроблено логічну схему вимірювання конкурентоспроможності підприємства на основі її організаційно-економічних складових шляхом послідовного використання багатовимірних статистичних методів, зокрема таксономічного методу, методу головних компонент та методу багатовимірного неметричного шкалювання.

Запропонований науково-методичний підхід оцінки конкурентоспроможності підприємства на основі організаційно-економічних складових пройшов апробацію на основі молокопереробних підприємств Одеської та Миколаївської областей.

Ключові слова: конкурентоспроможність підприємства, фактори конкурентоспроможності, складові конкурентоспроможності, життєздатність підприємства, методи оцінки конкурентоспроможності, багатовимірні статистичні методи, конкурентний бенчмаркінг, молокопереробна галузь.

АННОТАЦИЯ

Молла М. Г. Организационно-экономические составляющие обеспечения конкурентоспособности предприятия. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – Экономика и управление предприятиями

(по видам экономической деятельности). – Одесский национальный экономический университет, Одесса, 2014.

Диссертация посвящена изучению конкурентоспособности предприятий на основе ее составляющих, развитию методических основ ее оценки, а также выделению жизнеспособности как предпосылки конкурентоспособности предприятий.

Систематизация научных трудов по определению и взаимосвязей концепций конкурентоспособности и жизнеспособности позволила определить собственное понимание указанных понятий. Под конкурентоспособностью следует понимать возможность жизнеспособного предприятия обрести преимущества относительно конкурентов посредством собственных организационно-экономических составляющих. В то же время жизнеспособность указывает на наличие у предприятий необходимого и достаточного потенциала для преодоления дисбаланса хозяйствующей системы и поддержания определенного уровня хозяйственной деятельности с целью избежания убыточности.

На основе критического и аналитического исследования сущности понятий «конкурентоспособность», «жизнеспособность», «составляющие конкурентоспособности», основных подходов к классификации составляющих, существующих методов оценки уровня конкурентоспособности предприятия разработана логическая схема измерения конкурентоспособности предприятия на основе ее организационно-экономических составляющих путем последовательного использования многомерных статистических методов, в частности таксономического метода, метода главных компонент и метода неметрического многомерного шкалирования. Предложенная логическая схема предполагает 5 этапов анализа. На нулевом этапе проведена оценка уровня жизнеспособности молокоперерабатывающих предприятий с целью объединения предприятий из выборки в группы с соответствующим уровнем жизнеспособности. Значения отдельных показателей, характеризующих определенные организационно-экономические составляющие, полученные на первом этапе применения логической схемы, использованы для получения интегральных значений составляющих, а затем на их основе и значений группы экономических и организационных составляющих. Полученные данные позволили оценить уровень конкурентоспособности на основе организационно-экономических составляющих. В работе доказано, что предприятия, входящие в группу с низким уровнем жизнеспособности, характеризуются низким уровнем практически всех составляющих конкурентоспособности.

Предложенный научно-методический подход к оценке конкурентоспособности предприятия на основе организационно-экономических составляющих прошел апробацию на базе молокоперерабатывающих предприятий Одесской и Николаевской областей, а именно: ПАО «Янтарь», ООО «Николаевский сырзавод», ЗАО «Тарутинский сырзавод», ПАО «Баштанский сырзавод»,

ПАО «Вознесенский сыркомбинат», ОАО «Веселиновский завод сухого обезжиренного молока», ПАО «Первомайский молочноконсервный комбинат» и ПАО «Лакталис-Николаев». Было выявлено, что ПАО «Янтарь», которое входит в группу предприятий с низким уровнем жизнеспособности, обладает относительно слабыми организационно-экономическими составляющими. Для него с целью обеспечения более высокого уровня конкурентоспособности был разработан ряд мероприятий, среди которых в качестве приоритетного была выбрана реализация конкурентного бенчмаркинга. Это позволило улучшить позиции предприятия по отдельным составляющим и соответственно обеспечить более высокий уровень конкурентоспособности.

Ключевые слова: конкурентоспособность предприятия, факторы конкурентоспособности, составляющие конкурентоспособности, жизнеспособность предприятия, методы оценки конкурентоспособности, многомерные статистические методы, конкурентный бенчмаркинг, молокоперерабатывающая отрасль.

SUMMARY

Molla M.G. Organizational and economic aspects of enterprise competitiveness. – Manuscript.

The dissertation for obtaining a scientific degree of Candidate of Economic Sciences on a specialty 08.00.04 – Economics and management of enterprises (by the types of economic activity). – Odessa National Economic University, Odessa, 2014.

The dissertation is devoted to the study of the competitiveness of enterprises on the basis of its components, the development of theoretical-methodological approach to the evaluation, as well as the allocation of vitality as a background of competitiveness of enterprises.

Based on a critical and analytical research of essence of the concepts of «competitiveness», «sustainability», «components of competitiveness», the main approaches to the classification of components of existing methods to assess the level of competitiveness of the enterprise, an algorithm for measuring the competitiveness of the enterprise was developed on the basis of its organizational and economic components through the consistent use of multivariate statistical methods, in particular: the taxonomic method, the method of principal components and method nonmetric multidimensional scaling.

Proposed scientific and methodological approach to the evaluation of competitiveness of the enterprise on the basis of the business components has passed approbation on the basis of milk-processing enterprises of Odessa and Mykolaiv regions.

Key words: competitiveness of the enterprise, competitiveness factors, components of competitiveness, viability of the enterprise, methods for assessing competitiveness, multidimensional statistical methods, competitive benchmarking, dairy industry.